

Руденок А.І. кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету

Чорна М. Д., студентка кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Хмельницького національного університету

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ООП В УМОВАХ ВІЙНИ

Ми живемо в нелегкий час війни, де відвідування шкіл та корекційних центрів стало неможливим. В період воєнного часу набирає обертів вимушене дистанційне навчання. І якщо навчання для більшості освітян у дистанційному форматі є звичним, то освітній процес для дітей з ООП має свої нюанси, аспекти та складнощі, які зумовлюють потребу детального аналізу цього процесу.

Питання включення дітей з особливими потребами в життя суспільства є актуальним в усьому світі. Однак значна частина дітей, незважаючи на зусилля, що вживаються суспільством з метою їх навчання і виховання, ставши дорослими, виявляються невідповідними до інтеграції в соціально економічне життя. Водночас, результати досліджень та практика свідчать про те, що будь-яка людина, що має певні порушення, може при відповідних умовах стати повноцінною особистістю, розвиватися духовно, забезпечувати себе в матеріальному відношенні, бути корисним суспільству.

Як показує аналіз літературних джерел, в сучасній загальній та спеціальній педагогіці пріоритети і результати навчання зміщуються від досягнень певного рівня знань, умінь і навичок до оволодіння сукупністю різних компетентностей, що дозволяють учням успішно адаптуватися в соціумі [1, с. 250].

Дослідники проблеми адаптації переконані, що «... адаптованість як показник успішності цього процесу, є універсальною формою аналізу й усвідомлення особою своєї єдності із соціумом, середовищем, довкіллям. Це природний механізм формування і творення знань, умінь, норм, цінностей та приведення їх у нову за функціями, будовою та змістом діяльність» [2, с. 26].

На сучасному етапі розвитку особливість соціально-педагогічних досліджень полягає у розгляді соціалізації як процесу, що відображує хід соціального формування особистості в конкретному соціокультурному середовищі і в цьому випадку соціалізація являє собою надзвичайно складний та багатофакторний процес набуття індивідом людських властивостей і якостей, направленість яких визначається конкретною соціальною ситуацією [3, с. 26].

Аналіз соціально-педагогічної та психологічної літератури свідчить, що важливими в процесі адаптації дітей до шкільного навчання є їхня готовність до цього навчання, яка полягає у сформованості в них пізнавальної, інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової сфер, комунікативних навичок тощо. Як стверджував відомий педагог О. Савченко, можливості освоєння молодшим школярем шкільного середовища полягають у розширенні ступеня свободи і самостійності у виборі цінностей, у поглибленні свідомого у власній активності, в характері занурення у світ соціальних відносин [4, с. 416].

Провідну роль у підготовці дітей до інтеграції в соціальне середовище відіграють освітні заклади, в яких вирішуються питання соціальної адаптації шляхом створення спеціально організованої неперервної комплексної системи впливу. Зокрема, педагогічний, корекційний, виховний вплив на учнів з інтелектуальними порушеннями спрямований на створення системи методів і засобів соціальної адаптації з урахуванням всієї складності порушень розвитку у цих дітей.

Варто відмітити, у зв'язку з порушенням соціальної адаптації діти зазнають труднощів, що заважають їм проявити себе, і потребують допомоги, так як без неї вони не здатні інтегруватися в соціальному середовищі і зайняти своє місце в суспільстві.

Зрозуміло, що з тими учнями інклюзивних класів, з якими вдавалося добре комунікувати та ефективно їх навчати, теж нині все не так просто. Наприклад, кожна дитина з розладом аутистичного спектру страждає від змін у заведеному порядку дій, розкладі, перестановок меблів вдома чи у школі. Уявіть собі, що вона відчуває, якщо стає переселенцем! небезпека довкола, незрозуміла для неї

дорога, нова місцина, нові люди та кімнати. Втрачається базове відчуття безпеки. Це здатне шокувати дитину з аутизмом, призвести до емоційних зривів чи нападів агресії. Крім того, з початку російської військової агресії постраждало(за даними на 23 квітня) 25 закладів спеціальної освіти, а через бойові дії призупинено навчальний процес у 23 таких школах. 290 закладів спеціальної освіти працюють дистанційно. Є також низка технічних проблем. Діти з ООП нерідко втікали з батьками від бойових дій, збираючи речі похапцем, тож втрачали інвалідні візки, пристрої, книжки зі шрифтом Брайля, інші індивідуальні засоби навчання.

Діти з інтелектуальними порушеннями в силу своїх психофізичних і індивідуальних особливостей не володіють багатьма знаннями і вміннями. Відносини між такими дітьми і педагогами налагоджуються досить складно і повільно. Діти з порушенням інтелектуального розвитку обмежено володіють комунікабельними здібностями, вони схильні до неадекватних реакцій, не усвідомлюють своїх відносин з оточуючими, особистий інтерес таких дітей завжди превалює над інтересами колективу. Спілкування з незнайомими і навіть знайомими викликає великі труднощі. Якщо дитина і вступає в контакт, то спілкування дуже ускладнене тим, що вона не може правильно побудувати свої питання, у необхідний словниковий запас, порушення мовлення, що негативно відбивається на процесі її адаптації, починають формуватися негативні риси характеру.

Зі своїми особливостями розвитку учні з інтелектуальними порушеннями, такими як відсутність самостійності, безініціативність, неусвідомленість мотивів діяльності, неправильне розуміння верховенства потреб та інтересів, безперечно потребують психолого-педагогічного контролю, керівництва поведінкою та діяльністю такої дитини.

Можна стверджувати, що якість життя, соціальна адаптація, інтеграція в соціум вихованців з інтелектуальними порушеннями, що навчаються в освітніх закладах, тісно пов'язані з підвищенням ефективності колекційної роботи та заходів педагогічного впливу. В рамках спеціального (корекційного) освітнього

процесу відбувається розвиток основ особистої адекватної самооцінки учнів з порушенням інтелекту.

Отже, соціальна адаптація є одним із механізмів соціалізації та інтеграції, що дозволяє особистості активно включатися в різні структурні елементи соціального середовища, посилено брати участь у праці і суспільного життя колективу, від спілкування до соціального і культурного життя суспільства, влаштовувати свій побут відповідно до норм і правилами соціуму [6, с. 328].

Список використаних джерел:

1. Ярмола Н. А., Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / Н.А. Ярмола // Збірник матеріалів V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі». – Київ 2019. – С. 249-251.
2. Соціальна педагогіка: теорія і технології: підручник / за ред. І. Д. Зверєвої. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.
3. Скрипник В. А. Особливості соціально-психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами: дис.. ... канд. псих. наук: 19.00.07 / Вінниця, 2006. 170 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Абрис, 1997. 416 с.
5. Колупаєва А. А. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі / А. А. Колупаєва // Особлива дитина : навчання і виховання. – 2014. – № 3 (71). – 7 – 13
6. Супрун М., Мельниченко М. Особистість педагога-дефектолога – запорука успіху в питаннях вирішення завдань соціалізації вихованців спеціального закладу освіти / М. Супрун, М. Мельниченко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 123(2). – С. 328-332.